

Teistesse Euroopa Liidu liikmesriikidesse liikuvate ja elama asuvate romadest Euroopa Liidu kodanike olukord

Taust

ELi kodanikel on õigus liikuda ja elada vabalt ükskõik millises liikmesriigis, ([Euroopa Liidu toimimise leping, artikkel 21](#)), kui on täidetud teatavad tingimused. Liikumisvabadus on Euroopa lõimimise protsessis oluline õigus, mis on sätestatud ka [Euroopa Liidu põhiõiguste hartas](#) (artikkel 45). Õiguse üksikasjad on sätestatud [direktiivis 2004/38/EÜ](#), mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil.

Eurostati andmetel elab 2,3% ELi kodanikest (11,3 miljonit inimest) liikmesriigis, mis ei ole see liikmesriik, mille kodakondsus neil on, ning lisaks sellele kasutavad väga paljud seda õigust oma elu teatud perioodil. Ametlikud andmed seda õigust kasutavate kodanike etnilise päritolu kohta puuduvad.

Seega ei ole ametlikke andmeid selle kohta, kui paljud romad kasutavad õigust Euroopa Liidus vabalt liikuda. Uuringute põhjal on selgunud, et eelkõige liiguvad noored täiskasvanud mehed ja naised, mõnikord rändavad lapsed koos vanematega, mõnikord jäetakse nad maha.

Romade rände nn tõmbe- ja tõuketegurid

Põhitegurid, mis „tõukavad” romasid oma päritoluriigist lahkuma, on töötusest tingitud vaesus ja rahvuslik diskrimineerimine.

Romasid teatud sihtriikidesse „tõmbavate” tegurite seas on paremate elamistingimuste leidmise soov, eriti väljavaade leida tööd.

„Kui ma Itaalias raha ei teeni, siis lähen Hollandisse, Kreekasse või Hispaaniasse. Lähen sellistesse riikidesse, kus ma saan töötada ja oma lastele parema tuleviku luua”.
Intervjuu Rumeeniast pärit roma mehega Itaalias 18. veebruaril 2009.

Romad, keda põhiõiguste amet küsitles, olid teadlikud oma üldisest ELi seadusandluse järgsest õigusest liikuda teise ELi liikmesriiki, ent vähem kursis konkreetsete ja sageli keeruliste õiguste ja kohustuste kogumiga, mis käsitlevad ELi kodanike *elamaasumist* teises liikmesriigis.

Üldiselt rääkisid romad väga erinevatest kogemustest seoses eluaseme, tervishoiu, hariduse ja sotsiaalhoolekande kättesaadavusega. Kõikides vaadeldud riikides tõid paljud vastajad välja kaks põhiprobleemi: raskused ametliku töö leidmisel sihtriigis ja raskused elukoha registreerimisel.

„Ma tahaksin töötada, aga kuulsin, et siin on tööd väga raske saada, kuna meil ei ole alalist aadressi”.
Intervjuu roma mehega Soomes 6. mail 2009

Probleemid elukoha registreerimisel

Paljud romadest ELi kodanikud ei saa oma elukohta sihtriigis nõuetekohaselt registreerida keeruliste protseduuride tõttu, aga ka selle tõttu, et liikmesriikide riigiasutused rakendavad [vaba liikumise direktiivi](#) nõudeid valesti.

Elukoha registreerimata jätmise võrdub majanduslikest ja sotsiaalsetest õigustest ilmajäämisega

Ametlike registreerimisdokumentideta võib romadel tekkida raskusi peamiste kodaniku- ja poliitiliste, majanduslike ning sotsiaalsete õiguste teostamisega, nagu õigus hääletada kohalikel ja Euroopa tasandi valimistel ning juurdepääs riiklikule tervishoiusüsteemile, sotsiaaleluasemele, sotsiaaltoetustele ja tööturule lõimimise meetmetele, nagu abi töökoha leidmisel ja ametikoolitus või keeleõpe. Sellega kaasnev sotsiaalabist ilmajäämine mõjutab ebaproportsionaalselt naisi, lapsi, eakaid ja puudega inimesi.

„Kui Rumeenia romadel ei ole dokumenti [registreerimistunnistust], ei saa nad vee eest maksta, sõlmida elektriga varustamise lepingut ega hakata tööd otsima [...]. Näib, nagu neid inimesi ei olekski olemas.”

Intervjuu Napoli provintsi ametnikuga Itaalias
5. märtsil 2009

Erinevad kogemused Schengeni riikide välispiiride ületamisel

Romad kirjeldasid oma kogemusi vastuvõtivate riikide piiri-/viisaametnikega üldjuhul positiivselt. Romadest vastajatel tundus siiski olevat enam probleeme kui põhirahvuse liikmetel, sealhulgas korrumppeerunud ametnike altkäemaksunõudmistega päritoluriigist lahkumisel või sinna naasmisel.

Uuringu järeldustele toetudes on põhiõiguste ameti seisukoht alljärgnev:

→ Liikmesriigid peaksid praktikas täitma oma õiguslikku kohustust levitada teavet Euroopa Liidu kodanike ning nende pereliikmete õiguste ja kohustuste kohta vaba liikumise ja elamise õiguse kasutamisel. Liikmesriike ja kohalikke omavalitsusi julgustatakse välja töötama, avalikult levitama ja reklaamima teavet elukoha registreerimise nõuete kohta muu(de)s ELi keel(t)es, sealhulgas vähemuskeeltes, nagu roma keel.

→ Liikmesriike julgustatakse tagama, et kõigil nende territooriumil elavatel lastel on halduslikust seisundist olenemata täielik ja võrdväärne õigus kohustuslikule kooliharidusele. Koolide vastuvõtueeskirjadest tuleks eemaldada igasugused elukohaga seotud nõuded.

→ Kohalikke omavalitsusi julgustatakse välja töötama ja rakendama sekkumisi, mis toetavad romadest ELi kodanike lõimumist kohalikule tööturule.

→ Põhiõiguste amet julgustab liikmesriike tagama, et mis tahes roma päritolu ELi kodanikke otseselt või kaudselt mõjutavad meetmed oleks kooskõlas ELi põhiõiguste hartas sätestatud põhimõtetega.

→ [Vaba liikumise direktiiv 2004/38/EÜ](#) tuleb üle võtta õigesti ja täielikult. Kohalikke omavalitsusi julgustatakse tegema tihedat koostööd riikide valitsustega, et vaadata läbi ja tühistada mis tahes meetmed ja strateegiad, mis ei ole selle direktiiviga kooskõlas.

→ Võetud meetmed peavad olema kooskõlas [rassilise võrdõiguslikkuse direktiiviga 2000/43/EÜ](#), millega keelustatakse selgesõnaliselt igasugune otsene ja kaudne diskrimineerimine.

→ Liikmesriike julgustatakse kaotama tegelikud tõkked elukoha registreerimisel ja tagama registreerimismenetluse ja -nõuete järjepidevus.

Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet avaldas 2009. aastal viis aruannet romade kohta:

- [The situation of Roma EU citizens moving to and settling in other EU Member States](#) (november 2009)
- [Selected positive initiatives - The situation of Roma EU citizens moving to and settling in other EU Member States](#) (november 2009)
- [Housing conditions of Roma and Travellers in the European Union](#) (oktoober 2009)
- [Data in focus: The Roma](#) (aprill 2009)
- [EU MIDIS – main results report](#) (detsember 2009)

Nii aruannete kui ka romade olukorda Euroopa Liidus selgitava teabega saab tutvuda aadressil http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/roma/roma_en.htm

Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (FRA)

Schwarzenbergplatz 11, 1040 Viin, Austria Tel +43 1 580 30 60, Faks +43 1 580 30 699, e-post: information@fra.europa.eu;
veebisait www.fra.europa.eu